

Marko Peljhan
Ambasador medkulturnega dialoga

VELJA GOVORJENA BESEDA!

Spoštovane kolegice, spoštovani kolegi, spoštovani minister, spoštovani komisarji Figel in Potočnik, dragi prijatelji,

Ko sem bil pred nekaj več kot mesecem dni povabljen da sprejemem mesto ambasadorja Leta medkulturnega dialoga, sem ta izziv sprejel z veliko mero odgovornosti, ki je povezana tako s samim konceptom, ki je tako ali drugače epohalen, povezan s samim pojmom Evropske civilizacije in njenih vrednot, ki so se najbolj reflektirano formirale prav v zadnjih 200 letih in hkrati nevarno abstrakten, primeren za površno politično interpretacijo, dinamično realpolitiko in vse kar spada v orožarno sodobne, neoliberalne politike. Želja strukture moči, da bi se nekaj naredilo, želja po kritičnem sodelovanju in dialogu je lahko tudi samo želja po navideznem dinamizmu. Narediti nekaj, samo da bo "dialog" obstajal, in osmišljaj dano, nespremenljivo politično sliko, v našem primeru "nove" evropske civilizacije in strukture moči. V tem letu in vsem ki mu bodo morala slediti, zaradi tega ker je to projekt, ki se ob predpostavki verodostojnosti ne more končati, bomo imeli ponovno možnost, da se temu, s strukturiranjem odgovornosti izognemo.

Kaj Evropska civilizacija danes pomeni in katere so njene ključne vrednote, bo gotovo ena izmed ključnih tem, ki se bodo vedno znova med Letom medkulturnega dialoga odpirale. Odpirajo se seveda že dolgo, odkar projekt "nove Evrope" obstaja, z vsemi svojimi kontradikcijami, povezanimi z Evropsko preteklostjo, njenimi "pravimi" in "ekonomskimi" državljani, "staro" in "novo" Evropo.

Prav tako, bomo v naslednjih letih pričala še večji planetarni polarizaciji, pri kateri se bodo vzpostavile štiri osi ekonomske in s tem tudi politične in ideološke moči, simetrični Amerika in Kitajska, Evropa kot alternativa tej simetriji in četrta, lahko bi ji rekli, energetska in geološka os moči, ki poteka od Rusije, prek Bližnjega Vzhoda in Afrike do Južne Amerike. Trenja na tej osi so z začetkom 21. stoletja povzročila dvig temperature na vseh družbenih nivojih in njihova inercija postaja neizmerljiva ter neizogibna.

To geopolitično dejstvo, bo skupaj s tehnološkim napredkom, katerega vizija na sredi 90-ih let je bila skorajda anarhična mrežna struktura popolne svobode, in zdaj s pomočjo trga, novih meja, nove kibernetične zakonodaje, ki je v nekaterih primerih naravnost paranoidna, pogojevalo vedno večjo in totalnejšo kontrolo svobodnega subjekta, ki bo s tem zašel v še večjo krizo in potreba po njegovi redefiniciji, ozaveščanju je, če bomo hoteli ohraniti vrednote, tudi in predvsem Evropske civilizacije, ključna.

Pred dvema tednoma so tudi formalno padle politične meje med tema dvema Evropama, vendar je bilo takoj jasno, da bo razmontiranje psiholoških, nacionalnih in ekonomskih meja trajalo še zelo dolgo časa. Pri tem se lahko ponovno vprašamo, je takšen projekt sploh možen? Po mojem mnenju je to projekt, ki ga bomo zapustili bodočim generacijam, od naše odgovornosti pa je odvisno, v kakšni obliki.

V zadnjih 20 letih smo udeleženci najbolj dramatičnih procesov v Evropi po koncu druge svetovne vojne. Utopični optimizem konca 80.ih let, ob padcu železne zavese, ko je bila vizija izgradnje nove družbe, ki je temeljila na danes nepredstavljenem konsenzu zelo različnih nazorskih opcij realna možnost, je vsaj za mojo generacijo, zelo hitro umrl v nasilju balkanskih vojn, v še danes nerazumljivem uničevanju Sarajeva, ki ga je skoraj tri leta omogočala "humanitarna" oznaka konflikta in seveda v genocidnem uničenju moškega prebivalstva in beguncev iz Srebrenice in Podrinja. Evropski projekt je bil v vseh svoji naravnosti na ohranjanje obstoječih, do nedavno stabilnih, pa čeprav nesvobodnih stanj soodgovoren. Iluzija o "novi" Evropi je od takrat mrtva in refleksija dejstev in razlogov za tako porazen rezultat Evropske civilizacije na območju, danes imenovanem Zahodni Balkan, je danes še vedno tako nujna, kot je bila leta 1995.

Dialog tukaj ne sme biti ciničen, realpolitičen ampak REALEN, in to bo, vsaj v lokalnem smislu, eden izmed najkompleksnejših in največjih izzivov, ki nas čakajo.

Evropa je vsled procesov integracije zelo specifičen geopolitični work in progress, ki je utemeljen na zgodovini idej o Evropski civilizaciji. Vendar se moramo vedno znova vprašati kaj to civilizacijo pravzaprav konstituira? Kaj je njen temelj? So to univerzalne človekove pravice? Svobodni trg in pravica do trgovanja? Evropska kolonialna, reflektirana ali ne preteklost?

Dialektika med divjim zahodom in divjim vzhodom?

Shoah in gulag?

Pred nami so veliki izzivi, ki segajo od socialno ekonomskega področja, do ohranjanja in spodbujanja razvoja kultur, znanosti, tehnologije in umetnosti do dejstva, da kot civilizacija nedvoumno spreminjamo celoten planet na njegovem markonivoju, v geofizikalnem smislu, ki sega od zemeljskih polov, Arktike in Antarktike in vsega vmes. Takšni izzivi zahtevajo veliko odgovornost, ki je vsaj po mojem mnenju, predpogoj za kakršenkoli minimalen in vsebinski dialog.

In kaj ta odgovornost sploh je? Kakšna je njena struktura?

Derrida v svojem eseju o skrivnostih Evropske odgovornosti citira Jana Patočko iz njegovega eseja "Ali je tehnična civilizacija obsojena na propak in zakaj?" "Moderna civilizacija ne trpi samo zaradi lastnih napak in kratkovidnosti, ampak tudi zaradi ne do kraja rešenega celotnega problema zgodovine. Toda problem zgodovine ne sme biti do kraja rešen, ostati mora problem. Nevarnost danajšnjega časa je v tem, da preveliko poznavanje podrobnosti lahko odvadi ljudi od tega, da bi videli vprašanja in njihov temelj. Nemara celotno vprašanje o propadu civilizacije ni pravilno zastavljeno. Civilizacije same po sebi ni. Vprašanje pa je, ali bo zgodovinski človek še hotel priznati zgodovino." Toliko Patočka. Derrida nadaljuje: "Po eni strani se zgodovina odgovornosti staplja z zgodovino religije. Vendar je priznanje ZGODOVINE odgovornosti vselej tvegano: možnost biti odgovoren, svoboden ali zmožen odločanja / tako smo vajeni razmišljati na podlagi razčlenbe samega pojma odgovornosti, svobode ali odločitve – ne sme biti pridobljena, pogojena ali pogojna možnost. Četudi zgodovina svobode ali odgovornosti nedvoumno obstaja, mora takšna zgodovinskost odgovornosti ostati zunanja." Tako Derrida.

Odgovornost torej ne sme biti pridobljena, pogojena ali pogojna možnost. Odločitev zanjo mora biti absolutna in osebna. Spet se seveda lahko vprašamo, če je osebna, svobodna odločitev v današnji zahodni družbeni strukturi, ki je primarno pogojena z mantram svobodnega trga, ne pa svobodnega subjekta sploh možna? Ali ni svobodni subjekt, zaradi svojega zelo partikularnega pozicioniranja znotraj tega imperialnega razmerja apriori obsojen, da bodo njegove odločitve, bodisi o dialogu ali o kritični refleksiji ostale skromne, lokalne, t.r. nevidne? To se moramo ob tej želji po dialogu, vprašati, navkljub dejstvu, da je ta želja izraz politične nuje, ki je neizbežna.

K priznanju in refleksiji zgodovine in zgodovine odgovornosti moramo pristopiti kreativno in z veliko mero radovednosti, kar sta tudi dve od vrednot, na katerih po mojem mnenju temelji svetla stran naše civilizacije, če ta sploh še obstaja?

Zavedati se moramo, da je Evropa v celoti, skupaj z njenimi nacionalnimi konstitutivnimi elementi samo del večjega sistema sistemov, planetarnih sistemov in dinamičnih kultur, ki zahtevajo odgovornost, neprestan dialog, refleksijo in dejanja, ki jih morajo poganjati radovednost, znanje in kreativnost.

Idealen rezultat bo evolucija, tako mišljenja, kot zavesti o Evropski civilizaciji, z vsemi njenimi kompleksnimi razlikami in konstitutivnimi členi.

Zato vabim vse, da ponovno, začnemo delati na tem projektu. Samo tako, ga bomo lahko tudi dokončno dekonstruirali.